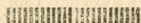

як висланників многих інших народів колишньої Росії, толеровано тільки як політичний комітет без ніяких дипломатичних привілеїв. Їхні взаємини з Мировою Конференцією обмежувалися на це, що генеральний секретаріат Конференції їхні ноти приймав і інколи їх прихід потверджував. Офіційні зносини Мирової Конференції з ними належали до якнайрідших виїмкових подій і торкалися тільки „східногалицького питання“¹⁾. Доступ до „великих світа“ був для них у найвищій мірі утруднений, вони були здані на ласку й неласку субальтерного дипломатичного корпусу секретарів і експертів. Їхня дипломатична активність була отже в великій мірі тільки криком у пустині.

(Докінчення буде)

Ксенофонт Сосенко.

3 проблеми місячних назв на Україні.

Понижча розвідка може буде придатна і на часі зогляду на актуальність у нас справи реформи українських календарних назв місяців, яку непостережно в часі послідних двох літ зачали переводити літературні українські круги: змінами деяких місяч-

ський уряд, спонукало італійську етапну команду в Інсбруці звернутися телефонічно до команди в Трієнті з запитом, який увінчався негайним успіхом... Вкінці 11. січня вечером прибули ми до французького кордону в Модане, але французький пограничний комісар не хотів нас пропустити. Він звернувся спершу з запитом до свого уряду й казав нам чекати в Модане. Ми депешували теж, бо не оставало нам нічого іншого, до пана Бенеша (чеського міністра закордонних справ, В. К.) і по трьох днях до самого пана міністра Richon-a, але поки-що без успіху. Четвертого дня, півхворі, заявили ми панови пограничному комісареви, що хочемо чекати на рішення в Турніні в Італії, де знаходиться найближчий французький консулят, і вернули туди. Тут пройшли дальші сім днів безуспішно... Восьмого дня прийшло телефонічне повідомлення від французького консуляту, що два панове — міністр Сидоренко і Лев Петрушевич — можуть їхати, — для мене ж дозвіл не прийшов, бо на думку пана міністра Richon-a „двох цілком вистарчає“. Зараз же прийшло, між нами рішення, що я тимчасом повинен чекати, бо панове зроблять усе щоб і мене пропущено... Сидоренко і Петрушевич вирушили ще цього самого дня в дорогу, а я остав ще в Турніні аж до 29. згл. 30-ого, котрогого дня я дістав від наших делегатів депешу: „Поки-що неможливо, просимо їхати зараз до Швайцарії“. ...Отже чекаю тепер в Інсбруці на Вашого кур'єра з паспортом для мене на подорож до Швайцарії“. Інший західноукраїнський делегат, Др. Степан Томашівський, мусів пізніше чекати в Швайцарії на французьку візу більше місяця і зміг прибути до Парижа в останніх днях квітня 1919, щойно після інтервенції „Найвищої Ради“ в його справі! (Пор. повідомлення Льва Петрушевича з 23. квітня 1919 про його розмову зі секретарем Дра Isaiah Bowman-a. Приватна збірка документів Дра Ст. Томашівського).

¹⁾ Лозинський. ор. сіт. ст. 113—114.

них імен в виданнях календарів, в дневникарстві, в торговельних і господарських установах і пр. Мотивом цих змін це — мабуть — оживлена у нас акція загального „чищення української мови“... Так, приміром, викинено марець будьто латинське, — май, по згодові, також неукраїнське, а латинське („українізовано“ його на російський взірць: муръ, себто мурава, на травень!). По правді був до реформи українських місячних назв давніший літературний товчок, і мабуть за його впливом справа згаданої реформи стала чинною. Ще в році 1918 в київській „Новій Раді“, з дня 17/8 написав П. Кривда-Соколенко статтю „Про упорядкування українського календаря“. Її передрукувала львівська „Рада“ в р. 1930 в фейлетоні, подаючи вступні замітки від себе. Переймаючися ідеєю П. Кривди-Соколенка про кінченість упорядкування українських календарних імен місяців, домагалася льв. „Рада“ від В. У. Академії Наук, як одиноко покликаної до цього, остаточного вирішення справи, і накликувала, щоби з хаосом календарних назв на Україні покінчити. Льв. „Рада“ нарікала на галицькі найперші видання церковних календарів, в яких, на її думку, видавці оперли назви місяців на римських іменах місяців, через що значна часть укр. календарних назв буцім стала ідентичною зі світовими назвами і втратила український характер. На думку льв. „Ради“ українська календарна збірка назв місяців це мішанина церковно-славянських, польських та українських. П. Кривда-Соколенко боронить чистоти мови українського народнього календаря та жаліє над його занечисненням чужими назвами, які перейшли в українську церковщину головно з латинської мови в часі русифікаційної акції на Україні. Тому він проєкує викинення чужих або неясних місячних назв та заведення чисто українських, — добір що найкращих, — їх упорядкування й зафіксування після річних діб і проявів життя в природі. Поставлення П. Кривди-Соколенка до реформи укр. місячних імен — виключно літературне.

Стаття П. Кривди-Соколенка та замітки її референта навели мене на думку написати отсю розвідку. Одначе я хочу опрацювати тему про українські місячні імена з іншої точки, саме: з'ясувати коротко наукові досліди й погляди про основи поділу часу на місяці, відтак подати наукові погляди про генезу назв місяців взагалі, а опісля пробувати розв'язати хоч в части загадку місячних назв на Україні.

Про означування часу синодичним обігом місяця (від „нового“ місяця до „нового“: 29·53059 днів), означування зовсім вільне і незв'язане з поділом року; про походження тієї практики, відтак про числення місячними групами; вкінці про поділ солярного року на 12 місяців, а також про перші назви місяців взагалі і у поодиноких народів, є велика наукова література. Я огранічу справоздання в тім предметі до наукових даних, зібраних в книзі О. Schrader-a *Reallexikon der indogermanischen Altertumskunde* (видання А. Nehring-a, з р. 1913, 1923—1929, Bd. II), бо вони є потрібними до зрозуміння загальної проблеми назв

місяців; відтак перейду до наміченої теми про назви місяців серед українського народу. Слово місяць, як звізда санскритське *mās*, авестийське староперське *māh*, вірменське *amīs*, — латинське *mensis*, а як мірник часу своїм корінем слова — *me* в санскр. *mātī* „я мірю“, повчас, що місяць це мірило часу. Культурні історичні досліді доказали, що означування часу місяцем, це виключна питоменність первіснах народів Сходу; по друге, що після місяця числили народи час без звязку з такими появами й змінами в природі як зима й літо, бо вони проявляли окремо подуманий протяг часу, і тому народи числили місяцями помимо думок про зиму і літо. Спершу не було поділу року на місяці й річного числення місяців. Місяці ділено зразу на дві половини: від „нового місяця“ („молодика“) до його повні й від повні до нового, рахуючи першу половину на 14 днів, а другу на 16 днів. Числено ночі, а не дні. Опісля прийшло числення на тижні й дні. Назв місяців спершу також не було. Нарід орієнтувався після чотирох місячних фаз, цебо тижнів ясної появи місяця і темного новю; це йому вистарчало.

Дещо пізніше зродилися мітольогічні ідеї та розвинувся піврелігійний культ місяця та думки про його містичний вплив на землю і земні сотворіння.

Поділу року як цілости, на 12 місяців, в первісних передісторичних часах не зустрічаємо. Рік солярний з його поділом на 12 місяців це теж культурний здобуток Сходу, саме Вавилону. Його зачисляється вже до нової культурної доби; хоч вавилонська держава впала 538 р. перед Хр., а ще за короля Гаммурабі 2.000 літ до Хр. була у ній така висока культура, що можна припускати вже в тім часі заведення солярного року з поділом на 12 місяців. Поширення в Європі вавилонського нового обчислювання часу, це річ зглядно дуже недавна. Довгі часи була ідея солярного року народам недоступна, тому придержуванося старого числення на місяці; а хоча формально наслідувано вавилонців і числено 12 місяців в році, то ділено рік на 354 дні (т. є $29\cdot5 \times 12$) без огляду на обіг сонця. Так було довший час у греків. Римляни й альбанці мали зразу 10 місяців, з мартом як першим місяцем; щойно Нума Помпілій впровадив місячний рік з 12 місяцями і 355 днями та одним вставковим місяцем що 4 роки (після 28 лютого). В 46 р. до Хр. впровадив Юлій Цезар солярний поділ року на 12 місяців з 365 і $\frac{1}{2}$ днями.

Назви місяців могли бути уживані лише там, де були комплекси місяців і вони там чергувалися, чи було то в натуральнім місячнім році чи в солярнім; але ці імена були вживані в Європі дуже пізно. В Гомера їх не слідно, за те можна їх стрінути в пізнішого Гезіода, який знав вже 30 дневний місяць.¹⁾ У грецьких племен в творенні місячних назв не було однозгідности. Подібно (як стверджує О. Шрадер) нема однозгідности назв місяців у новітних германців і в їх сусідів словян та ли-

¹⁾ Schrader op. c. ст. 71

товців. Є у них така різнородність назв місяців, що не може бути мови про їх якусь спільну основу,¹⁾ Стверджує також О. Шрадер, що хоча деякі назви місяців в індоєвропейській групі народів були подібними в своїх ідеях, то тими іменами називано різні (не ті самі) місяці; а те свідчить, що ці імена були колись тільки означуваннями якогось більшого або меншого протягу часу. Коли прийшло до поділу року на 12 місяців, то ці імена приложено до місяців, а зроблено це у кожного народу на свій лад. З цього виходить ясно, чому в сучасних календарних назвах місяців бувають в поодиноких народів свої й різнорідні імена, та, що ці імена давні і були скорше уживані ніж календарні. (Льв. „Рада“ називає їх згідно саламахою, а їх дотеперішню живучість в народі ненормальним хаосом і скандалом. Я сказав би, що у вирішенні справи упорядкування назв місяців ще і сьогодні має нарід право слова, а не самі письменники. Як нарід думав про деякі проскрибовані письменниками назви місяців, дасть деякі вказівки дальша часть розвідки).

Між сучасними, календарними, європейськими назвами місяців є дійсно багато латинських, які задля симпатії до римської культури серед просвітних верств поодиноких народів і через римсько-католицьку Церкву прийнялися на Заході й півночі Європи, а опісля різними дорогами дісталися і на Україну та увійшли в церковно-славянський календар. Укр. нарід їх не розуміє і не вживає, — окрім марця і мая (а може й Априля), що хоч чужі, здобували собі право горожанства на Ураїні. Але нарід прийняв їх не з латинського календаря, а далеко давніше і просто з їх джерела, зі Сходу. Це буде доказано понижче.

В римськiм юліянськiм календарі є імена місяців, які походять з часів перед його впровадженням. Раньше ніж той календар були два інші: один Нуми Помпілія, а другий давніший, народний, з 10 місяцями, а місяцем марцем попереду. Імя Januarius впровадив Нума Помпілій і поставив його на першiм місці. До давних в римськiм календарі належали на мою думку назви март і май, які в тiм випадку дісталися до Риму з прочими елементами східньої культури, передовсім іранської. Звертає увагу це, що першенство місяця марця в ряді місяців римського народного календаря є аналогічне з порядком іранського авестійського календаря.²⁾ Дослідники походження імен місяців юліянського календаря ще до сьогодні не рішили категорично, якого походження є половина імен того календаря. Ще поет Овід Назо, який жив в часах впровадження юліянського календаря (умер 17 року нов. ери) виводив назву місяця Junі „a iuvenibus“ (iuvenis=молодець) і мабуть влучно (гл. н. про місяць червень). Інші виводять цю назву від імени богині Juno (— чому не „Junonialis“?), а ще інші від імени Julius Brutus (були дві рим-

¹⁾ Що до поодиноких деяких імен роблю застереження, покликаючися на особний розгляд місячних назв, поданий понижче.

²⁾ A. V. Williams Jackson, Die iranische Religion, S. 675, 676.

ські родини цього імени). О. Шрадер (ор. с. стор. 70, § 6) вважає за другими дослідниками (Bäda, англ. монах з 8 стол. каноніз. святий: De temporum ratione, Cap. 13; R. Meringer, Der Name des Julfestes; Biefinger, Das germanische Julfest, 1901; Nilsson, Arch. f. Rel. Wiss. XIX, S. 97) — доказували, що найстаршим іменем в римським є Julii яке мабуть походить від готицького iuleis, або від старо-північно-німецького jöl, yler (Weihnachten, колишній передхристиянський різдвяний час); або від фінського joulu (Weihnachten) і juhla (=свято, святий час). Воно колись означало зимове передхристиянське свято в протипоставленні до літнього часу, який називано Lida, що еднав в собі два літні місяці Junii й Julii — (порівн. імя Lida з українським „Літо“).

Так само можна квестіонувати латинське походження кількох інших римських календарних імен місяців, — а між ними марта і мая, яких походження рад би я висвітлити понижче.

В рефераті О. Шрадера (ор. с.) про досліди й літературу, що відноситься до первісного числення місяцями, та до імен місяців, виступає одна непослідовність у висновках, бо Шрадер припускає, що назви місяців у „індогерманських“ народів є дуже недавні; тимчасом він кілька разів завважує, що ті назви можуть з всякою правдоподібністю бути повторенням назв, наданих колись в праісторичних часах періодам часу, в яких проявлялися зміни в природі (зима—літо), або доконувалися господарські справи (сїйба—жниво), як ось в наведеном примірі про імя Julii, що було збірним іменем грудня й січня, в річі — зимового часу; або Lida, що було іменем двох літніх місяців. Але це могло бути в первісній передісторичній добі, а тимчасом ці імена, понадавані приманим пізніше місяцям, можуть походити з передісторичної доби, яку можна би навіть означити після культурно-історичних критеріїв. Ось приміром: з розгляду українських назв місяців поданих понижче виходить цікаве явище, що вони на господарські періоди в році, відносяться тільки до рільництва і пасічництва, а про культуру худоби ніяка назва місяця не згадує. Здавалося б, що доба рільництва, відповідаюча укр. назвам місяців, є новішою, тимчасом імена місяців, зі староіранським ідеоологічним і мовним підкладом (про що буду писати), свідчать що вони є щонайменше з доби Геродота, який писав про сучасних йому скитів-орачів на українських землях, та, ніодна фраза в іменах українських місяців не згадує про культуру плуга, яка належить до новішої культурно-історичної доби, тимчасом назва місяця „вересень“ яка є кличем до праці і пильности в осінніх господарських роботах, і є без сумніву іранська (гл. н.), є очевидно далеко старша ніж з доби першої культури плуга. Вона знаходиться, хоча в зміненій подобі, в іранським гієратичнім календарі (гл. 1), який належить до авестійських часів, але в первісній своїй формі „вересень“ своєю виключно господарською характеристикою може як назва місяця належати лишень до передавстійської доби. При тім завважує, що ніодна з українських назв місяців не має релігійного характеру, з виім-

ком хіба серпня (гл. 7), в яким добачую культ місяця молодика і то з далекої первісної доби. Інших релігійних ідей в українських назвах місяців нема з винятком Крачуна, та може Просинця, про що подаю свої міркування пониже. З огляду на велику і прастару релігійність укр. народу, цей брак релігійних імен місяців у нього є важною вказівкою про час їх зродження, бо відсуває добу їх творення тим дальше.

Зачну від чужих назв, перенятих українцями зі Сходу, на мою думку від староіранців, що можна буде ствердити з розгляду тих назв. Можна буде рівнож ствердити культурно-історичну добу, з якої вони походять, а тим самим, хоч би в приближенні, добу, в якій їх українці переняли. На іранське походження назви: марець, март, марот, — вказували би етимологічні звязки тої назви з староіранськими отсими словами: marsd-verbun=зіпсути, ушкодити, знівечити¹⁾; marsk-verb. вбити, знівечити, до погибелі привести;²⁾ mahrka, maraka, subst. смерть, погібиль; mārka, імя демона; marγ (перс.) смерть³⁾; mahrkaða, subst. вбивання, нищення; mar—verbun, вмирати, гинути. Aorist — marš, part. perf. pass. — morsta, partic. futuri pass. — morsdwa; ai (староіранське) mrtáh;⁴⁾ marsta—subst. (p. f. pass.) смертельний чоловік; новоперське mard, грецьке *μάρτυς*; marstan, marat; martiya⁵⁾—смертельний, смертельний чоловік. Gayo marstan, Gayo—mart (читай: Гайо-марц)—прачоловік, перший чоловік — забитий злим духом Агріманом. Відома річ, що марець це найнездоровший з місяців, коли змагається зима з літом і часті переміни зима з теплом є дуже небезпечні для здоровля чоловіка; притім таяння снігу і леду спричинює зимні, убивчі мраки. Фр. Мікльошич⁶⁾ стверджує, що: „деякі (вчені) лучать назву марець з словами — мор, помір“. І це зовсім справедливо. Всі наведені тут іранські фрази мають аналогії в українській мові. Укр. слово марчити знач. старітися, смоцїти. Польська пословиця каже: *pa-staje marzec, umrze niejedyn starzec* (за Мікльошичом). З славянських народів вживають цієї назви: українці як в.; хорвати — *marač*; сх. серби — *měč*; поляки — *marzec*; литовці — *morčius*.⁶⁾ В назвах марця у тих народів є очевидною основою думки про загрозу смерті. Ця назва є в своїм роді осторогою *memento mori* (пам'ятай на смерть!).

Що воно так дійсно є, а при тім, що назва марець або марот, март, — могло колись означати в староіранців якийсь протяг часу, або назву місяця, загрожуючого людському життю, на те є отсі докази: В святих книгах Авести є староіранські міти про почин всесвіту і життя у нім на протязі чотирьох тритисячок

¹⁾ Chr. Bartholomae, Altiranisches Wörterbuch, ст. 1150.

²⁾ op. с. 1145.

³⁾ op. с. 1146.

⁴⁾ op. с. ст. 1142.

⁵⁾ op. 1148.

⁶⁾ Fr. Miklosich, Die slavischen Monatsnamen (Denkschriften der Kais. Akad. der Wiss. philol. hist. Klasse, XVII, 1869

літ, які мали скінчитися приходом Спасителя Сошанс (Sošans). Ці літи оповідають про неустанну ворожнечу злого духа Агрімана проти Бога Творця Агура Мазди (Ормузда) за те, що він сотворив світ. В третім тритисячоліттю сотворив Бог на кінці першу худобину (прабика) й першого чоловіка (прачоловіка). Злий дух забив їх; та вони лишили свій плід і після них зродилася на землі всяка твар і люди. Агріман знов знову хотів їх знищити, та в обороні світа виступили божі архангели (сотворені з початку світа), вони скинули Агрімана під землю, а боже царство відгородили від нього величезним валом — і зачалось щасливе життя людей на землі. Та світ і люди були в неустаннім страху, бо, як мали скінчитися 300 літ з тисячолітки, в котрій рядив пророк „Ухшияц-ерета“, мав прийти демон-чарівник Маркуша (mahrkuša¹) і снігами й студію так мучити людей, щоби вони до трох літ вигинули. Відтак мав бути отворений вал Йіми (; „Yima Var“) а земля мала наново залюднитися²), і від тоді мало настати щасливе людське життя без холоду й голоду, хоріб чи журби. А тимчасом люди живуть в страху перед злим духом, вбийником першого чоловіка Гайо-марец-а, і перед його висланцем чарівником демоном Маркушею (який що року в марті місяці тривожить людей та мучить їх снігами й студією, тоді, коли вони вже надіються на сонце. К. С.) Ось що значить назва місяця — марець, коли вважати його за іранське. Внім є символ змагання життя зі смертю, вислів непереможних бажань чоловіка, щоб жити, і його страху перед ворогами життя³). Є другий доказ на правдоподібність, що європейська назва марець є з походження іранська, і що була колись назвою місяця, або того часу, що його тепер означає. Зі староіранських назв місяців досліджено до тепер лиш назви місяців авестийського календаря.⁴) Є це календар гієратичний з дванадцяти місяцями по 30 днів, отже 360 днями, до яких при кінці року додавано 5 святих днів (Gathe дні). Крім того додавано ще 120 літ один місяць (для доповнення бракуючого щороку ще $\frac{1}{4}$ дня). Рік зачинався місяцем мартом. Чи був передавестийський календар невідомо, але можна того догадуватися по іменах місяців авестийського календаря. Всі починання

¹) Mahrkusa, імя власне-убийник; руїник. Christian Bartholomae op. c. 1147, ²) A. V. Williams Jackson, Die iranische Religion st. 669—670.

³) До іранського міту про Маркушу, завязтого вбийника життя на землі, є досить виразна аналогія в українськім „Марку Проклятім“, мітичнім патологічним убийнику, який відрубав голови рідній матері й сестрі, і не маючи спокою — як Каїн — носив їх голови в торбі, на плечах по світі. Страшна вага того тягару (— символу сумління —) пригнітала плечі цього мітичного силача так дуже, що він часом для відпочинку, ставляв торбу з головами матері й сестри на землю; тоді виймав їх, а коли гірко плакав зі страшної туги, матір і сестра оживали і наче фурії пригинали його. В своїй розпущі він рубав їм голови наново, кидав їх знову в торбу і йшов далі в світ, двигаючи їх на похилених плечах. Є староіранська фраза: mahrko — toma — цей що є самою смертю й погібллю. Фраза отся дуже надається як характеристика Марка Проклятого. його матір-родильниця може тут бути символом життя, а сестра символом всеоживаючої і всенівченої молодости. Про Марка П. глядіть: Ол. Стороженка, М. Проклятий, повість.

⁴) A. V. W. Jackson op. c. стор. 635—637.

реформатора Заратустри (з доби ок. 700 літ перед Хр.), творця авестийської релігійної ідеології, зміряли до того, щоб усунути давні релігійні повірки й суспільний нелад, зв'язаний з блудною релігійною ідеологією. Назви місяців авестийського календаря є всі в честь Бога і найбільшої досконалости прикмет божого ества, персоніфікованих архангелами. Імена цих архангелів носить значна часть місяців в честь Бога й найвищих ідеальних чеснот. Назва марець, що було висловом безсильного страху перед смертю, який паралізував всяку людську енергію, потрібну в життю, — не надавалася на назву першого місяця в році до реформованого календаря. Тому в авестийським календарі його нема, а натомість є назва Фраварзін, що значить: вперед (іран. fra-укр. про) — до діла! Шестий місяць по марті наш серпень, час збору з поля, названо Шатовайрія (кшатра-вайрія) що значить: побажане добро, царство щастя, — утіха; немов в нагороду за працю першого місяця; а місяць п'ятий, коли вся природа розвинулася й красувалася овочами названо Амеретат, т. є безсмертністю. Хід думок в назвах авестийських чергових місяців приневолює шукати за тезами, проти яких вони поставлені. І якраз — первісні тези показуються з антитез: проти понурої апатії марцевої поставлено через нове імя місяця марця т. є фраварзін-наперед ділаючий, себто: вперед до діла ведучий, новий клич, і доповнено цей клич опісля назвою п'ятого місяця після марця (то є липня) :Аmeretat-безсмертя. Аргументовано: Вислідом не старечої заціпенілости, але молодеського руху, праці, діла в життю, може бути в свій час радісний оклик: безсмертя і щастя. Реформатори немов казали: тому називаємо так місяці, бо вони дають гідному народови належну надгороду за зав'язання до праці й до діла. Бож було виразною тенденцією реформованого іранського календаря: замінити давні профанні назви місяців (чи то виняткових протягів часу) вищими ідейними, релігійними.

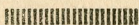
Видно це і по другій іранській назві місяця, яка прийнялася на Україні, і є в римським календарі, май, що ним названо третій місяць після марця. Це імя, подібно як марець, має повне покриття в іранській мові, а що до змісту — переняло з іранщини всю свою, таку влучну для означеного ним часу, ідеологію. Після загально прийнятої думки, цей весняний місяць, — то синонім незрівняної, розкішної, молодечої і в повнім розвитку краси природи: свіжого воздуху для грудей, молодій зелені в соковитих ростинах, розцвіту запашних цвітів, щебету птичок, ясного сонця. Одним словом: місяць май це образ краси й розкоші. В цілім світі окликаний місяцем любови. А ось що означає по іранськи слово май: *mayā*, *femin.*, втіха, розкіш, блаженність, саме щастя; те саме значить *māyas* (neutrum, староіранське¹). *Mayah* — neutr.; *mayavant*, *mayakan* — adjectiv, запліднення, полова сполука.) (*Begattung*). В українського народу іранська назва май зовсім асимілювалася й прийнялася з усею його ідеологією. Цим словом

¹) Christian Bartholomae op. c. ст. 1141.

називає нарід також місяць серпень, стоячи перед роскішним, доспілим, зібраним збіжжам — своїм добром і втіхою своєї праці. Називає його маїк¹⁾; хоч впадає в очі ріжниця в степенях: це не дійсний май, — а маїк (маленький). Маєм називає нарід зрубане зелене гілля, для святочного „замасння“ хат. Майний, — значить — з багатим листям (reichbelaubt). Майка, по українськи, значить „еспанська муха“ — cantharides (plural), відома з своєї властивості в медицині, як половий стимуль; слово відповідне іранському тауакан (гл. в.).

Насупроти цього дивного матеріялістичного захвату народу, для життя в часі розцвіту й буйности весняної природи, поставлено в авестийськім календарі як імя третього місяця по марті клич: Hovvadat (Haurvatat²⁾). Се імя архангела іранської віри, атрибут божий, і значить: Бог повнота, звершеність, досконалість. — Ідею того абстракту завсігди лучили Іранці з Ameretat себто бесмертність, якою назвали місяць серпень (г. в.).

(Продовження буде)

Із літературного фільму.

„...Положіть при мойому боці перо, на чолі — знамя Христа, в ногах св. Євангелію і в мирі похороніть мене... А якщо ви схочете на мойому гробі поставити пам'ятник, тоді напишіть на йому лиш цих кілька слів: „За життя я вірив, тому тепер видучим я став!“... Не мститься в імя моєї памяти над цими, яких ненависть до мене в одно ростиме!... Я задоволений, бо я в житті лиш чесну й шляхотну боротьбу з противниками провадив. Тому моє життя повне солодощів було, а у важкій мойй борні — лиш одна, велика, непохитна віра кріпила моє втомлене до краю серце! Життя моє було щасливим мимо важких незгодин тому лише, бо я любив... Тепер я надіюсь на Христа, бо тут на землі я ніколи і ні в чому не соромився визнавати Його законів!...“

Отсе пірвані уривки із заповіту людини, яка не була ні святцем, ні монахом, а тільки журналістом. А до того геніяльним журналістом, якому у його батьківщині Франції до нині ніхто не дорівнав — у критичному підході до явищ людського життя. Це із заповіту Luis Veullot'a, великого оборонця християнських засад у політичному та культурному житті. Luis Veullot — тип людини, яка в цілому свойому житті та бурливій діяльності кермувалась принципами кат. науки, — людина, яка не знала компромісів, уступок в імя демагогічних гасел на коротку мету. Сто літ минуло від хвилини появи Veullota на французькому круговиді політичної думки, а мимо цього до нині

¹⁾ Гл. Е. Железівський, Руско-німецький словар. 1886 р.

²⁾ Гл. А. V. W. Jackson, оп. с. стор. 638,669.